

Paweł Król

Niedźwiedź jaskiniowy

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 26, 403-405

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAWEŁ KRÓL

NIEDŹWIEDŹ JASKINIOWY

Il. 1, Czaszka niedźwiedzia jaskiniowego.

Niedźwiedź jaskiniowy (*Ursus spelaeus*), Rosenmüller, 1794

Plejstocen

Jaskinia Wierzchowska – znalezisko z 1910

W zbiorach od 1921 roku

MNKi/A/464

Rodzina zwierząt drapieżnych, niedźwiedziowate (*Ursidae*) dostarcza nam najbardziej rozpowszechnionej formy drapieżnika w epoce lodowcowej – niedźwiedzia jaskiniowego (*Ursus spelaeus*). W zbiorach muzeum znajdują się jego liczne szczątki, pochodzące z jaskiń Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Najcenniejszym okazem jest prawie kompletnie zachowana czaszka, którą ofiarował w 1921 roku do Muzeum Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kielcach, (które dało początek obecnemu Muzeum Narodowemu) Józef Milicer.

Szczątki niedźwiedzi jaskiniowych pochodzące z ostatniego zlodowacenia znajdujemy przede wszystkim w jaskiniach. Poza jaskiniami i grotami spotykane są jednak rzadziej – dlaczego? Aby odpowiedzieć na to pytanie, musimy zdać sobie sprawę, że kości martwych zwierząt pozostawione na otwartej przestrzeni ulegają szybkiej degradacji w wyniku oddziaływania warunków atmosferycznych i kwasów humusowych, tylko szczątki przysypane pyłem lessowym lub piaskiem mogą zachować się dłużej. Inaczej jest w jaskiniach, gdzie kapiąca ze stropu woda nasycona węglanem wapnia chroni kości przed rozkładem. Osady jaskinio-

we znane są od dawna jako prawdziwe skarbnice szczątków dawnych zwierząt, a wiele znajdujących tu gatunków dawniejsi badacze nazywali jaskiniowymi (lew jaskiniowy, hiena jaskiniowa), choć oczywiście żyły one i w tych obszarach, gdzie jaskiń nie było.

Ursus spelaeus odznaczał się dużą głową z silnie spadzistym czołem, wysokim barkiem, krótkimi i mocnymi kończynami, charakteryzował się brakiem przednich zębów przedtrzonowych. Odżywiał się niemal wyłącznie pokarmem roślinnym, co potwierdza wyraźnie budowa jego zębów i przebieg ich ścierania. Mięso jakim się odżywiał pochodziło przede wszystkim z padliny. Dieta współczesnych niedźwiedzi obfituje w 70% pokarm roślinny, składa się głównie z młodych pędów, pączków, bulw, cebul i korzeni. Jedynie pod koniec wiosny, gdy kończą się ostatnie zapasy tłuszczu, staje się on wtedy mięsożerny.

Wśród swoich krewniaków niedźwiedź jaskiniowy był największy, przewyższał znacznie nawet białego i szarego, nawet tego z Ameryki Północnej, a od znanego nam swego krewniaka brunatnego był o 1/3 większy. Był to około 900-kilogramowy olbrzym, którego wielkość i siła czyniły z pewnością straszliwym przeciwnikiem mogącym stawić czoła nawet lwu jaskiniowemu. Mimo tych imponujących rozmiarów zwierzę to, współczesne człowiekowi neandertalskiemu i człowiekowi z Cro-Magnon, stawało się ich ofiarą w walce o miejsce w jaskiniach i grotach. Uważa się, że za stopniowe jego wyginięcie, które nastąpiło pod koniec epoki lodowcowej, odpowiedzialni są również nasi przodkowie.

Paweł Król

Il. 2, *Niedźwiedź jaskiniowy*, malowidło naskalne. Jaskinia Chauvet (Francja), 31 000 p.n.e.

LITERATURA:

Kowalski K., *Katalog ssaków plejstocenu Polski*, Warszawa-Wrocław 1959.

Kowalski K., (red.) *Historia i ewolucja lądowej fauny Polski*, „Folia Quaternaria” t. 59-60, s. 1-278, Kraków 1989.

Wiszniewska T., *Niedźwiedź jaskiniowy z Kletna i innych jaskiń Polski*, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, 1976 (311), s. 1-75, PWN, Warszawa-Wrocław 1976.